

Els treballs de menor extensió y els articles en diferents revistes no tenim espai per enumerar-los, encare que tots contribueixen a acreditar la extraordinària laboriositat y l'amor ardent de Mossèn Segura a l'història catalana.

Publicacions importants d'interès pera la nostra història

La producció de caràcter històric compresa en el bieni 1909-10 no es molt nombrosa en punt a obres de cors o extensió superior als treballs de revista. Devem, emperò, mencionar ab goig el fort estudi d'En Lluís M. Soler y Terol, *Perot Roca Guinarda, història d'aquest bandoler, il·lustració als capítols LX y LXI segona part del Quixot* (Manresa, 1909, 476 planes en 4.ta), que completa en certa manera una obra que vint anys enrera havia despertat ja en la nostra terra la afició a conèixer la part més dramàtica d'una llaga social o sia *Bandos y Bandoleros en Girona*, d'En Julià de Chia. Es també obra de profit per els historiògrafs catalans el magnífich volum d'impressió gòtica *Itinerario del Rey Don Alfonso de Aragón y de Nápoles*, de n'Andreu Gimenez Soler (Saragoça, 1909), qui no s'acontenta en anar seguint les petjades del savi sobirà desde 1416 fins a la seva mort, sino que transcriu gran nombre de lletres curioses referents en sa major part a noves dels seus propis viatges. L'Academia de la Historia ha continuat ab el volum XIII, la seva important colecció de *Cortes de los antiguos reynos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña*, que comprén les Corts de Tortosa y Barcelona de 1421-23 (Madrid, 1909, 616 planes). També s'ha continuat, després de molt perllongada interrupció, la *Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón*, publicant l'arxiver D. Francesch de Bofarull el volum XLI (Barcelona, 1910) que es el segon de «Gremis y cofradies», essent de dordre'l descuit que s'ha sofert al reproduir ab alguna errada les ordinacions del gremi dels llibraters de Barcelona del any 1553, que ja havien estat publicades en el volum VIII de la mateixa colecció. Encare que de rellisquentes, interessa a la nostra història el llibre del senyor J. B. Sitges, *Las mujeres del Rey Don Pedro I de Castilla* (Madrid, 1910), hon tracta diferents punts de les qüestions d'aquest príncep ab la Corona d'Aragó y publica bon nombre de documents del nostre arxiu general.

Lo mateix pot dirse de l'article *Apodos ó sobrenombres de Moros españoles*, de D. Francesch Codera, que forma part de les *Mélanges Hartwig Derembourg* (París, 1909), per explicar l'origen de diferents cognoms catalans-valencians, com Cantarell y Farguell. També ha col·laborat el senyor Codera en el volum segon del *Centenario della nascita di Michele Amari* (Palermo, 1910) ab un interessant treball, *Mochèid, Conquistador de Cerdeña*, hon dóna noves desconegudes del famós Mugetus, rey moro de Denia y Mallorca y de la seva familia, axí com de l'invasió de l'illa sarda en 1015. En el discurs de recepció pública del propi senyor Codera en la «Real Academia Española» (1910), que té per tema *Importancia de las fuentes árabes para conocer el estado del vocabulario en las lenguas ó dialectos españoles desde el siglo VIII al XII*, torna a tractar dels cognoms acabats en *el* o *ell* en les families de Catalunya, Valencia y part de França, y además estudia per qué als primers temps de la Reconquesta ls noms propis de poblacions catalanes eren iguals quasi a la pronunciació actual, com Barxelona y no Barcelona, Tarracuna y no Tarragona, Lérida y no Laréda, Balagué y no Balaguer. També s troba en les citades *Mélanges Amari* un treball de D. Julià Ribera que interessa indirectament a la erudició catalana: *Tratado de paz ó tregua entre Fernando I el bastardo Rey de Nápoles, y Abuamer Otman, rey de Túnez*, del año 1477.

Un llibre del senyor Sanpere y Miquel, *De la introducción y establecimiento de la imprenta en las Coronas de Aragón y Castilla y de los impresores de los incunables catalanes* (Barcelona, 1909), ha aportat bon aplech de notícies inèdites per la història dels orígens del art d'estampar en la nostra terra. L'ha seguit poch després el senyor Haebler ab un article publicat en *Revue Hispanique*, de París, *The Valencian Bible of 1478*, que es altra contribució molt apreciable a l'estudi de l'introducció del poderós invent.

La Aljama de juheus de Vich, per Mossèn Ramon Corbella (Vich, 1909), es un llibre molt documentat y fet ab esperit ampli y d'imparcialitat sobre la vida de la comunitat israelita d'Ausona en els sigles XIIIe y XIVe y de les seves relacions ab la població cristiana.

Referent també a la comarca ausetana es el volum que darrerament ha publicat D. Francesch Montsalvatje ab el títol de *El Monasterio de San Pedro de Casserras* (Girona, 1910), que es el XXe de la seva colecció d'estudis històrics, y que constitueix una interessant y molt documentada monografia d'aquell antich establiment benedictí. *Tarragona prehistòrica y protohistòrica*, per

don Agustí M.ª Gibert (Barcelona, 1909), es una obra que apunta nombrosos punts de discussió y que deurà influir en ulteriors estudis sobre 'ls orígens d'aquella població.

Formant part de la *Geografia general de Catalunya* que s'està publicant baix la direcció del senyor Carreras y Candi, ha començat a sortir un volum titulat *Ciutat de Barcelona*, escrit per aquest infadigable monografista y que constitueix una completa història de la capital catalana, plena de noves inèdites y d'interessants punts d'observació, especialment en la narració de la època comtal. Referent també a la nostra ciutat s'ha publicat una monografia sobre *La Casa Llotja del Mar de Barcelona*, per Lluís Riera y Soler (Barcelona, 1909).

Mossèn Joseph Mas, que d'alguns temps ve publicant volums ab el títol general de *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, ha dedicat els IV, V y VI a la *Taula del cartulari de Sant Cugat del Vallès* (Barcelona, 1909-10), treball de verdadera utilitat, hon apareixen extractades, conservants'hi les formes originals dels noms geogràfics y personals, més de mil doscentes cinquanta escriptures, en la seva gran part, dels segles IXe al XIIe. L'Ajuntament de Barcelona, continuant la publicació important que emprengué ja fa anys, ha donat ara a llum el volum XIIe del *Manual de Novells ardis vulgarment apellat Dietari del antich Consell Barceloní*, que comprèn desde 1636 a 1641.

Recordem encara entre les publicacions del bieni l'*Historia de los siete sitios de Gandesa*, per Antoni Madrinà (Gandesa, 1909); *Los capuchinos, fundación de la orden en Mallorca y sus monasterios*, per Benet Pons (Palma, 1910); *Historia y culto de Nuestra Señora de la Gleva*, per J. Roca y Cornet (Barcelona, 1909), *Historia de la Santa Cinta*, per Ramon O'Callaghan (Tortosa, 1910); *Vilafranca del Panadés, su historia y monumentos*, per Agustí Coy Cotonat, pbr. (Barcelona, 1909); *Comentaris a l'obra titulada Vilafranca del Panadés, su historia y monumentos de M. Agustí Coy, pbr.*, per Claudi Mas y Jornet (Vilafranca, 1910); *Monografia històrica-pintoresca de la vila de Sant Sadurní d'Anoya*, per Pelegrí Torelló (Barcelona, 1909); *Datos para la historia de la Parroquia de Calella*, per Francisco de A. Bartrina y Roca (Canet de Mar, 1909); *Crònica de Talarn*, per Vicens Bosch (Lleyda, 1910?).

Devem indicar també la *Monografia històrica del castell de Cabrera y poble de Vallbona en el Panadés*, per Mn. Joan Avinyó (Barcelona, 1910), y l'estudi biogràfic *Maurici Carrió y Coll y Maurici Carrió y Serracanta, importancia d'aquests personatges manresans en la guerra de la Independencia*, per Joaquim Sarret (Manresa, 1909). Poch abans havia tractat aquest mateix assumpte patriòtic D. Francesch de P. Solà Montanya en el voluminós llibre *Els Manresans al Bruch; relacions del capdill En Maurici Carrió referents a la batalla del Bruch* (Barcelona, 1908).

Altra contribució devem al Comte de Llobregat referent a la guerra de l'Independencia, qui ha publicat un manuscrit datat a Barcelona en 1816, ab el títol de *Resumen histórico del batallón de infantería octavo ligero y en su primera creación denominado «Cazadores de Cataluña»*, escrito por el capitán D. Gaspar Estalélla (Madrid, 1909). En *La Lectura* de Madrid (agost, 1909) don Gabriel Maura ha publicat un article sobre *La Corte de Jaime el Conquistador y las de su tiempo*.

Sols per la relació que té durant la Edat Mitjana tot lo del regne de Valencia ab Catalunya, devem citar com d'interès històric per nosaltres les notables obres dels canonges senyors Chabás y Sanchís Sivera, sortides en 1909 respectivament ab els títols de *Episcopologio valentino y La Catedral de Valencia*. S'ha publicat ademés *Impuestos de la ciudad de Valencia durante la época foral*, per Francisco García de Cáceres (Valencia, 1909).

Considerem també el Rosselló com a terra catalana y per això es açí hon indiquem les seves publicacions històriques: *La Revue de Synthèse historique*, de París, ha donat l'estudi VI (1909) de *Les régions de la France*, que correspon a *Le Roussillon*, redactat per els senyors Calmette y Vidal. Encare que es més obra literaria que històrica, consignem les *Impressions et souvenirs, Ille-sur-Tet et ses environs*, per Mossèn Bonet (Ceret, 1909), perquè en aquest voluminós llibre hi ha moltes noves referents al senyoriu del lloch d'Illa en l'època de la nostra dominació. Molt escàs de valor històric es la Memoria escrita per Mossèn Borralló *Le culte de l'Immaculée-Conception chez les catalans* (Perpinyà, 1909). No havem pogut consultar el treball d'En Juli Delpont *Les Roussillonnais à la conquête de Majorque et de Eyvissa*.

En 1910 ha sortit la primera part del volum de treballs y actes del Congrés històric dedicat al Rey En Jaume I, del qui havem tractat en l'Anuari de 1908, que comprèn el discurs del Sr. Pella y 'ls articles y Memòries dels senyors Pons y Fàbregues, Darwin Swift, Martínez, Serra y Vilaró, Carreras Candi, Chabás, Rotger, Miret y Sans, Vidiella, Coy, Gudiol, Pallarès, Girona, Segura, Gazulla, Nicolau, Beti, Mestre y Noé, Vives, Peray, Macabich y Llobet, Almarche y Vescomte de Rocabertí. Està ja avençada la estampació de la segona part del esmentat volum.

En la Acadèmia de Bones Lletres han continuat els treballs propis de la corporació durant el bienni que inventariem. En 1909 s'efectuaren les següents lectures: *Noticia històrica de la època comtal en la ciutat de Barcelona*, per el Sr. Carreras Candi; *Un capítol referent a fronteres del territori nacional de la història inèdita dels pobles de la Corona d'Aragó*, per el Sr. Sanpere y Miquel; *Noticia de la intervenció dels cavallers de Malta en l'alçament de Catalunya contra Felip IV*, per el Sr. Miret y Sans; *Estudi històric sobre la oratoria política a Catalunya*, per el Sr. Rubió y Lluch; *Orígens de la enfiteusis a Barcelona en els segles XI y XII*, per el Sr. Carreras Candi; *Noticia dels gravadors de mairius de segells dels reys d'Aragó*, per el Sr. Sagarra; *Documentos inéditos sobre el viatge de Pedro el Ceremonioso a Cerdeña en 1355*, per el Sr. Gimenez Soler; *Fragments d'un sermonari català del segle XIVe*, per el Sr. Miret; *Un antiguo libro provenzal, lo Codi, su importancia en Cataluña*, per el Sr. Brocà; *Juheus y juheisants de Barcelona desde el segle XIIe*, per el Sr. Carreras; *La literatura astrològica en Catalunya*, per el Sr. Rubió y Lluch. En les sessions del any 1910 hi consumiren torns de lectura el Sr. Sagarra, *Descripció d'alguns segells catalans aplegats a Madrid*, el Sr. Brocà, la traducció castellana del article escrit en francès per el Sr. Hinojosa *La admisión del Derecho Romano en Cataluña*; el Sr. Rahola, unes *Notas lexicográficas* del Sr. Vancells; el citat Sr. Sagarra, *Descripció dels segells del Comte Ramon Berenguer IV*; el Sr. Bonsoms, la traducció del alemany de diferents capítols de la obra *Der frankische vicecomitat* del professor Sickel; el Duch de la Salle, *Les vicomtes provençaux et catalans de Carlat*; el Sr. Botet y Sisó, *Noticia de dos sepulcres de Comtes d'Empúries*; el Sr. Sagarra, *Llibre de la batllia reyal de Vilamajor y Cardedeu del segle XIVe*, y el Sr. Bofarull, *Noticias inéditas de la comunidad judía de Montpellier en tiempo de Jaime I*. Ademés la «Acadèmia de Buenas Letras» dedicà el dia 31 de maig una sessió extraordinària pera commemorar el V.^e centenari de la mort del rey Martí l'Humà, llegint treballs alusius a l'acte els senyors Sagarra, Carreras, Botet y Miret. Solament ha estat publicat el del darrer en el Butlletí de la mateixa Acadèmia.

En el propi «Boletín de la Real Acadèmia de Buenas Letras de Barcelona» hi han estat encare publicats altres treballs històrics no llegits en sessió, com *Un nou segell de la comtesa Dona Aurembiax*, per Ferràn de Sagarra; *Itinerario del rey Alfonso III de Cataluña, IV en Aragón*, per Joaquim Miret y Sans; *Redreç de la reyal Casa, ordenaments de Pere lo Gran e Anfos lo Lliberal*, per Francesch Carreras y Candi; *Notes sobre vescomtes de Girona*, per Joaquim Botet y Sisó; *Los manuscritos del Monastir de Santa Maria de Ripoll*, per Rudolf Beer, traducció de l'alemany d'En Pere Barnils y Giol; *El Comercio en tierra de infieles durante la Edad Media*, per Andreu Gimenez Soler; *Primitius sepulcres cristians a Cèllechs*, per F. Carreras Candi; *Iberos y Bereberes*, per A. Giménez Soler; *Les «Memorias cronológicas de los Condes de Urgel»*, per don Jaume Villanueva, per J. Miret y Sans; *Notes dotzencentistes d'Ausona*, per F. Carreras Candi; y *La Bula de indulgencias impresa en catalán en 1483*, y *La vila nova de Barcelona y la familia de Ramon Lull en la XIII centuria*, per J. Miret y Sans.

El «Centre Excursionista de Catalunya», sempre atent a honrar el passat de la nostra terra, ha commemorat també el V.^e centenari de la mort del Rey Martí ab una sèrie de conferències referents an aquell fet històric, que han estat donades y publicades com apèndix al seu Butlletí en el següent orde: *El darrer rey de la Casa de Barcelona*, per J. Miret y Sans; *L'extinció del Casal de Barcelona e capvespre de la Nació Catalana*, per Daniel Girona y Llagostera; *Desde el terrat de l'iglesia del Pi, records del rey en Martí l'Humà*, per Ramón N. Comas; *Les lletres catalanes en temps del rey Martí y en Ramón Çavall*, per Jaume Massó y Torrents; *La voluntat de Catalunya davant la voluntat del rey Martí*, per Sebastià Farnés, y *Notes referents als segells del rey Martí*, per Ferràn de Sagarra. Ademés en el propi Butlletí del Centre han estat publicats els següents treballs de caràcter històric: *Senyoriu de la vescomtal familia Miró*, per Mossen Joan Serra y Vilaró, molt interessant y documentada sèrie de monografies de llochs de la comarca de Solsona y Cardona; *Una visita a la tomba del escriptor català Fra Anselm Turmeda en la ciutat de Tunis*, per Joaquim Miret y Sans, que es ademés de una investigació sobre l'emplaçament de dita sepultura, un esquema de biografia del famós apòstata segons els nous documents descoberts, y *Tradicions sobre la caiguda del comtat català de Salona*, per Antoni Rubió y Lluch, hon tracta de la ciutat d'Amfissa y de la caiguda del darrer domini català de Grecia després dels incidents per el maridatge de la hereva del comtat Maria Frederich.

La «Revista de la Asociación artístico-arqueológica Barcelonesa» ha continuat la publicació de *La Junta de Gerona en sus relaciones con la de Cataluña en 1808 y 1809*, per el senyor Grahit, y *Anals de la vila de la Selva del Camp*, per Mossen Piè. Ademés ha insertat els següents treballs de caràcter històric: *Epistolari del Rey En Martí d'Aragó (1386-1410)*, per el senyor Girona y

Llagostera; *Venda de llibres del Rey Martí en 1421*, per el senyor Miret y Sans; *Llibres y joyes del Rey Martí no inventariats en 1410 per la Reyna Margarida*, per el senyor Miret, y *Nota al inventari de llibres del Rey Martí*, per el mateix senyor.

Un sol treball dels publicats, durant el bieni que inventariem, per el «Boletín de la Real Academia de la Historia» interessa directament a la nostra historia regional; es la comunicació feta en 1896 sobre la *Carta puebla del Valle de Andorra en el siglo IX*, per don Jaume Català y Albosa; emperò, com ha demostrat el senyor Miret en una nota insertada en el n.º 39 del «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras», aquesta comunicació ha perdut tot interès y valor per les errades que conté y per haberse demostrat posteriorment que es un diploma apòcrif en molt fonamentats treballs crítics dels Senyors Brutails, Pasquier y Sanpere.

En la «Revista de Estudios franciscanos» que surt a Barcelona, hi han estat publicats alguns interessants treballs d'història catalana. Ocupa lloch preferent la *Pequeña crónica en la que se relatan los principales sucesos acaecidos en la coronación del Rey Jaime II*, per el P. Ambrós de Saldes, que es una transcripció copiosament anotada de aquesta relació catalana que es troba en el Registre 55 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. El mateix P. Ambrós hi té en curs de publicació una col·lecció diplomàtica sobre *La orden franciscana en el antiguo reyno de Aragón*, y ademés un article titulat *La orden franciscana y la Casa Real de Aragón*. Finalment, dos treballs del P. Atanasi López, *División de la provincia franciscana de España en el siglo XIII* y *Fray Bernardo Peregrí obispo de Barcelona (1285-1300)*.

En els «Estudis Universitaris catalans» ha publicat el senyor Carreras Candi una nodrida Memòria sobre la *Evolució dels juheus y juheissants barcelonins*, don Ramón d'Alós uns *Inventaris de Castells Catalans* dels segles XIV al XVI, tan interessants per la història com per l'arqueologia, Mossen Serra y Vilaró, *l'Origen d'algunes localitats catalanes*, que son Fuliola, castells de Freixa y Privà y Canalda Isanta, don Joaquim Sarret, *Treva de Jaume II d'Aragó ab el rey de Mallorca*, y Mossen Más, *El Fossar de la Seu de Barcelona y ses inscripcions funeraries*.

En el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana* han continuat el senyor Ramis la publicació de *Documentos curiosos del arxivo municipal de Sansellas*, el senyor Llabrés la del *Cronicón de los dominicos de Mallorca*, el senyor Aguiló la de *Reclamacions de les filles den Sancho de Mallorca contra la confiscació de bens imposada a son pare per feul seguidor de Jaume III*, el senyor Sanxo la dels *Antichs privilegis y franqueses del Regne*, y els senyors Rotger y Miralles la de *Biografía y cartulario del primer obispo de Mallorca*. Ademés ha publicat una interessant *Historia de la falsa Bula á nombre de Gregorio XI contra las doctrinas lulianas*, per el P. Faustí D. Gazulla, els *Anales de Mallorca de José Desbrull*, per don Jaume L. Garau, una col·lecció de documents de la *Primera época constitucional en Mallorca*, per D. J. Ramis, del mateix senyor la *Venida a Mallorca del cardenal Borja después Papa Alejandro VI*, y una ben documentada Memòria de don Mateu Nebot, *El segundo obispo de Mallorca Pere de Muredine*.

En la *Revista de Menorca* ha sortit un treball titulat: *Nuevos datos sobre la isla de Menorca*, per J. Ferrer Aledo.

Devem encara fer menció de treballs històrics publicats per altres revistes espanyoles: *Sumari dels privilegis de Manresa*, per J. Sarret en el «Butlletí del Centre Excursionista de la comarca de Bages», *Documents pera la historia de Cervera, ordenances municipals de 1356*, per Mossen Ramón Pinós, en el «Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda», *Notas históricas de la familia de Santa Pau*, per Pascual de Santa Pau, en «Academia Heráldica», *Inscripciones sepulcrales de escritores catalanes de la Edad Media*, per Antoni Elias de Molins en «Cultura Española».

Finalment, devem consignar les conferències que s'han donat sobre punts que afecten a la història de Catalunya y que no han estat fins ara publicades. Ademés de les apuntades al nombrar els treballs de la Academia de Bones Lletres y del Centre Excursionista de Catalunya, foren donades en aquesta darrera associació la del senyor Rubió y Lluch sobre una *Excursió per algunes ciutats de Grecia en temps de la dominació catalana*, en la que estudià el caràcter de la expedició dels catalans y l'establiment dels Ducats d'Atenas y Neopatria y descrigué la ciutat d'Atenes y altres poblacions gregues en el segle XIVe, y dues del senyor Girona y Llagostera recomptant la manera de viatjar y la instal·lació de les habitacions senyorials en la Edad Mitjana.

Col·laboració estrangera a l'història de Catalunya

Correspon l'legítimament el primer lloch en aquesta secció, durant els dos anys que hi son inventariats, al llibre de M. Pierre Conard *Napoléon et la Catalogne, 1808 - 1814, la captivité de*